

УДК 911.3

Кучевський А. А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянуто теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження господарського комплексу регіону, зокрема сутність господарського комплексу, трансформаційні процеси розвитку господарства області, суспільно-географічні підходи до вивчення господарського комплексу та методику дослідження.

Ключові слова: територіальна організація економічної діяльності, тенденційні процеси в економіці регіону, регіональна економічна діяльність, регіон.

© А. А. Кучевський

Вступ. Постановка проблеми. Наукове дослідження господарського комплексу (економіки) Черкаської області ґрунтується на сучасних методиках суспільно-географічних досліджень. *Об'єктом дослідження* – є господарський комплекс Черкаської області. *Предметом дослідження* – підходи до вивчення та методики дослідження господарського комплексу Черкаської області, а також основні чинники, що впливають на його формування, структуру господарського комплексу регіону, проблеми та перспективи розвитку господарства Черкаської області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методичні настанови розроблялися багатьма вченими, зокрема С. І. Іщуком, О. В. Гладким, О. Г. Топчієвим, І. В. Запотоцькою, С. П. Запотоцьким, Р. Ю. Шевченко розробив методику регіонального картографічного аналізу міських територій.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Мета наукових вишукувань – дослідити механізми формування господарського комплексу регіону, його територіальну організацію, визначити основні напрямки розвитку господарства Черкаської області. *Наукові завдання* – дослідити окремі галузі господарства Черкаської області; вивчити суспільно-географічні аспекти сучасних економічних процесів у господарстві регіону; проаналізувати географію системи розселення населення, визначити особливості трансформації галузей господарства в ринкових умовах, оцінити збалансованість користування природними ресурсами у їх взаємодії, а також показати територіальну та управлінську структуру економіки області; виокремити географічні аспекти в актуальних проблемах розвитку господарського комплексу Черкаської області.

Виклад основного матеріалу. Господарський комплекс включає сукупність усіх видів господарської діяльності на території. Галузева структура господарського комплексу формується під впливом природно-географічних, суспільно-географічних, економічних, екологічних, історичних та ряду інших чинників [1]. Господарський комплекс будь-якої території формується на основі господарської діяльності людей, яка поділяється на чотири етапи: виробництво, розподіл, обмін та споживання. Виробництво у найбільш загальному визначенні являє собою процес взаємодії суспільства та природи, впливу людей на природні об'єкти та сили природи з метою їх пристосування та використання для задоволення своїх потреб [4].

Продуктивні сили поділяють на засоби виробництва та предмети праці. Пасивною частиною засобів виробництва є виробнича інфраструктура – будівлі та приміщення, комунікаційні та інженерно-технічні системи [3]. Між цими підсистемами виділяють також і організаційно-економічні відносини, які пов'язують продуктивні сили та виробничі відносини в єдину економічну господарську систему і в той же час певним чином

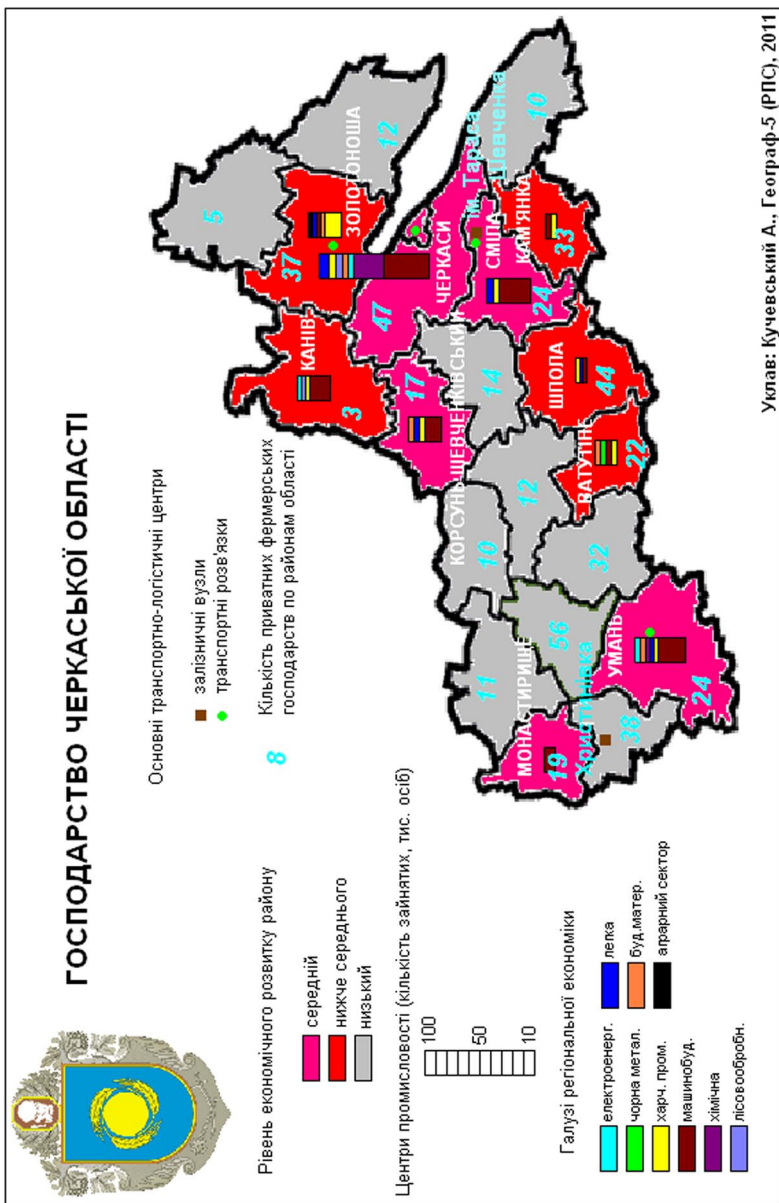
розмежують ці дві підсистеми, являють собою «буферну» зону між ними. Структура господарського комплексу – це склад і співвідношення його основних складових: сфер, секторів, підрозділів, галузей, видів виробництва, видів господарської діяльності взагалі [1].

За економічним призначенням виробленої продукції – галузі господарського комплексу поділяють на два підрозділи: *перший підрозділ* (або група А) – виробництво засобів виробництва; *другий підрозділ* (група Б) – виробництво предметів споживання. Ще один підхід щодо класифікації галузей господарства за економічним призначенням їх продукції такий: перша група галузей виготовляє знаряддя праці – елементи основних фондів; друга – виробляє предмети праці (складові оборотних фондів); третя – предмети споживання [2].

Для господарського комплексу Черкаської області характерні такі ознаки: наявність значної промислової і агропромислової ланки; активна участь у національному територіальному поділі праці; паритетність промислового і агропромислового виробництва; екстенсивний розвиток сільського господарського виробництва з недосконалими системами землеробства; недостатній розвиток рекреаційного комплексу при достатньо високому рекреаційному потенціалі; наявність розгалуженої системи транспорту, що має міжнародне значення; недостатній розвиток ринкової виробничої соціальної та економічної інфраструктури; застарілість технологій, зношеність основних виробничих фондів, слабкість інноваційної складової виробництва; недостатня забезпеченість паливно-енергетичними ресурсами; недостатнє використання потужностей сировинної бази. Основними компонентами господарського комплексу є промисловість, сільське господарство, транспортна система та невиробнича сфера.

Провідне місце у загальному обсязі промислової продукції належить харчовій галузі, питома вага якої становить понад 40%. Другою за обсягами є хімічна промисловість – майже 30%. Десята частина виробництва належить машинобудуванню, майже стільки ж целюлозно-паперовій, поліграфічній галузі. Важливі позиції мають енергетика, добувна, легка промисловість, виробництво деревини та виробів з неї (рис. 1). Швидко адаптувалися до нових умов підприємства хімічної, переробної та харчової промисловості. Харчова промисловість є частиною агропромислового комплексу. Сільське господарство тісно пов'язане із цією галуззю промисловості, оскільки вона використовує сільськогосподарську сировину [2].

Центральне управління розвитком господарства Черкаської області здійснює Головне управління економіки Черкаської обласної державної адміністрації. Основними завданнями цього управління є: забезпечення реалізації державної політики економічного і соціального розвитку області; забезпечення реалізації державної політики у сфері розвитку економічної

Уклад: Кучевський А., Географ-5 (РПС), 2011

Рис. 1. Господарство Черкаської області

конкуренції та обмеження монополізму.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Виділено основні проблеми господарства Черкаської області. Одна з них полягає в тому, що рівень структурної перебудови господарського комплексу області вимагає переоцінки і переосмислення інвестиційної діяльності та спрямування її, головним чином, на інвестиційно-інноваційну. Друга важлива проблема – незадовільний стан інноваційної діяльності зумовлений таким чинником, як недостатність фінансування. Завдання на найближчу перспективу полягають у тому, щоб розробити дієві механізми, реалізація яких забезпечила б подальше вдосконалення структури господарського комплексу краю.

Рецензент – кандидат географічних наук Шевченко Р. Ю.

Література:

1. *Ішук С. І.* Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва. Навчальний посібник /С. І. Ішук// – К.: Паливода А. В., 2002. – 260 с.
2. *Офіційний сайт* Черкаської обласної державної адміністрації. Обласна державна адміністрація. Управління, відділи. Головне управління економіки – Режим доступу: <http://www.oda.ck.ua>.
3. *Пістун М. Д.* Основи теорії суспільної географії /М. Д. Пістун// – К.: «Вища школа», 1994. – 156 с.
4. *Топчієв О. Г.* Основи суспільної географії /О. Г. Топчієв// – Одеса: «Астропринт», 2001. – 560 с.

А. А. Кучевский

ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭКОНОМИКИ ЧЕРКАССКОЙ ОБЛАСТИ: ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Рассмотрены теоретико-методологические основы общественно-географического исследования хозяйственного комплекса региона, в частности, сущность хозяйственного комплекса, трансформационные процессы развития хозяйства области, общественно-географические подходы к изучению хозяйственного комплекса и методику исследований.

Ключевые слова: территориальная организация экономической деятельности, тенденционные процессы в экономике региона, региональная экономическая деятельность, регион.

A. Kuchevsky

TRANSFORMATION OF THE ECONOMY CHERKASY REGION: SOCIAL AND GEOGRAPHICAL RESEARCH

We consider theoretical and methodological foundations of socio-geographical study of the economic complex of the region, in particular, there

schnost-economic complex, transformational development process of economy of region of socio-geographical approaches to the study of the economic sector and research methods.

Key words: territorial organization of economic activity, tendencies of processes in the regional economy, regional economic activity, region.

Надійшла до редакції 6 вересня 2011 р.